

Johann Valentin Meder Gdańskis – mõned lisandused

Danuta Popinigis

Tähtsaimate Mederi Gdański-aega puudutavate tööde autorid on Johannes Bolte (1891) ja Hermann Rauschning (1931: 279–298). Hilisemad ajaloolased on Mederi biograafiat kokku pannes ja varasemas kirjanduses esitatud fakte kontrollides täiendanud neid mitmete detailidega, kuigi need pole helilooja Gdański-perioodist teada olevale palju lisanud. Seevastu Jerzy M. Michalaki hiljutine uurimistöo on heitnud valgust seni teadmata faktidele tollest ajast, ja see teadlane lubas mul lahkelt siin oma uurimuse tulemusi refereerida. Need puudutavad kolme teemat: helilooja esimene Gdańskis-käik, tema perekond ja mõningad tema elu aspektid selles linnas.¹

Kuni viimase ajani polnud käsitletud Johann Valentin Mederi esimest Gdańskis-käiku. Oletati, et see toimus samal aastal (1687), kui ta asus seal kapellmeistri ametisse. Nüüd teame, et helilooja oli tegelikult linnas aasta varem, 1686. Seda tõendab sissekanne ühte arveraamatusse, dateeritud 27. juulil, mille järgi Mederile maksti „teatud põhjustel“ („aus gewißen Uhrsachen“) 45 taalrit.² Meil pole võimalik kindlaks määrata, kui kauaks helilooja linna jäi. Samuti on raske hinnata, mis olid „teatud põhjused“. Siiski võime olla üsna kindlad, mis eesmärgil helilooja linna külastas.

Väga tõenäoliselt tuli ta Gdańskisse, otsides töökohta, mis ei vastaks üksnes tema professionaalsetele püüdlustele, vaid ka finantsilistele ootustele. On tõenäoline, et ta rääkis mõne raeliikmega ja sai lubaduse, et talle antakse kapellmeistri koht. Kirjutaja lisas Mederile tasutud summat üles märkides arveraamatusse ka sellal veel enneaegse ja ebaametliku informatsiooni „Verehrung an Johann Valentin Meder Capelmeister“ („Tasu Johann Valentin Mederile, kapellmeistrile“).³

Perekond

Johann Valentin Meder lõi Gdańskis perekonna. 16. mail 1688, 39-aastaselt, abiellus ta Constantiaga, Nicolas Fincki tütreaga.⁴ Constantia sünnitas Mederile Gdańskis neli last, kuid vaid vanim poeg, Erhardus Nikolaus, ristitud 28. märtsil 1689,⁵ jõudis täiskasvanuikka (ja on meile teada Mederi teoste nimekirja koostajana). Mederi tütar Anna Constantia, ristitud Maarja koguduses 2. juulil 1691,⁶ suri 4. jaanuaril 1694.⁷ Poeg Johann Valentin ristiti 2. juunil 1693⁸ ja suri 17. märtsil 1697.⁹ Kolmas poeg sündis surnult ja maeti 18. märtsil 1695.¹⁰ Teame, et Meder oli üks kolmest ristiisast Johann Ephraim Holtzile, muusik Ephraim Holtzi pojale.¹¹ See ristimistseremoonia toimus Püha Bartholomäuse kirikus 16. märtsil 1693.¹²

¹ Tahaksin tänada Jerzy M. Michalaki seda avaldamata informatsiooni jagamast, samuti abi eest selle tõlgendamisel. Esmakordselt kasutasin osa sellest ettekandes konverentsil „Stadt- und Hofkultur im Ostseeraum in der Frühen Neuzeit / Urban and Court Culture in the Early Modern Baltic Sea Region“, mis toimus Tallinnas, Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias 2.–3. mail 2019, ja hiljem paari Mederi teose allikakriitilises väljaandes; vt. Popinigis, Woźniak 2019: 23–31.

² PL-APG 300,12/120, lk. 39.

³ *Ibidem*.

⁴ PL-APG 354/331, l. 79r; Johannes Bolte kinnitab, et Meder abiellus arhidiakon Michael Straussi õega; vt. Bolte 1891: 44.

⁵ PL-APG 354/320, lk. 69.

⁶ PL-APG 354/320, lk. 94.

⁷ PL-APG 354/709, lk. 343; PL-APG 354/349, lk. 188.

⁸ PL-APG 354/320, lk. 113.

⁹ PL-APG 354/709, lk. 377; PL-APG 354/350, lk. 12.

¹⁰ PL-APG 354/709, lk. 357; PL-APG 354/350, lk. 4. Tänan lahkelt Anu Schaperit täiendava info eesti Mederi laste kohta.

¹¹ Hermann Rauschning mainib (allikat nimetamata) Ephraim Holtzi 1663. aastal kui gildimeistrilt; vt. Rauschning 1931: 225, 254.

¹² PL-APG 348/585, lk. 254r.

Tegevus linnas

On üldteada, kui tähtsad olid muusikute professionaalses töös juhusissetulekud (*accidentia*), ja sel oli tähtis osa ka Mederi eelarves. Tema juhuslikud sissetulekud hõlmasid nt. tasu Gdański pürjelite ja raehärrade matustel mängitud muusika eest. Kapellmeister oli kohustatud komponeerima matusemuusika ja esitama selle matusemissal, mis toimus Maarja kirikus.

Gdańskis oli komme linna kõrgemast soost kodanike surmast teada anda raekoja tornist kõlava kellamängu helidega.¹³ Kellamäng kõlas ka matusepäeval ja kolmel järgneval päeval. Iga kord tuli peaaegu nädalaks tellida kellaseadja (*Glockensteller*). Matusepäeval tuli kellamängu viise mitu korda muuta, nii et kellaseadja võis kas ronida iga kord raekoja torni või veeta kogu päeva seal. See oli niisiis üsna väsitav töö, mis oli siiski üpris tulus. Mederi päevil maksti kellaseadjale iga kord 30 taalrit töötasu, mis oli täpselt sama palju, kui sai kapellmeister matusemuusika kirjutamise, proovide ja esitamise eest Maarja kirikus (Popinigi 2019: 122–123).

Täiendusena Mederi tegevusele linnas tsiteerin (eelnevalt tundmatuid või vähe tuntud) dokumente, mis puudutavad järgnevat: vaidlus Mederi ja muusikute vahel pulmades musitseerimisega teenitud tasu jagamise üle; pulmamääruste rikkumise eest kapellmeistrile määratud trahv; asjaolud, mis puudutavad Mederi abikaasa võimetust täita rahalisi kohustusi, samuti kapellmeistri vara müüki oksjonil pärast tema Gdańskist lahkumist. Lisan ka allikaviited Gdański raele saadetud Mederi kirjadele, milles ta taotleb luba oma ooperi „Nero” taasesitamiseks ja teise draamateose, „Die wieder vereheligte Coelia” („Taasnaitud Coelia”) esmaesituseks.

Tõlkinud Anu Schaper

¹³ Sellesarnaseid kellamänguviise mängiti Püha Katariina kiriku tornist, andmaks teada vanalinna elanike surmast; vt. Popinigi 2019: 179–180.